

12. EDUCACIÓ AMBIENTAL

Document de treball

DIAGNOSI

Coneixement

Bo en general. Des de mitjan 1970, els professionals de l'educació ambiental (EA) s'han esforçat a documentar els seus efectius, a reflexionar sobre els seus mètodes i a debatre alternatives. Es disposa de diversos inventaris, estudis, diagnosis. Des de 1985, la [Societat Catalana d'Educació Ambiental](#) ha fet censos del sector (el darrer el 2020) i ha publicat monografies temàtiques. L'Estratègia d'Educació Ambiental del 2003 conté una diagnosi molt completa: històrica (23 pàg) i sectorial (53 pàg).

Estat i tendències

Des de 1975, l'EA s'ha desenvolupat a Catalunya en tres models consecutius (que a voltes han confluit): a) Model inicial de caràcter naturalista centrat en la comprensió del medi natural, els conceptes ecològics i la investigació de l'entorn. b) Model ambientalista centrat en la comprensió i conscienciació per a preservar el medi, sense qüestionar el sistema de producció i consum establert. c) Model orientat al desenvolupament sostenible, a l'autocrítica i a la transformació social. Les etapes històriques s'han caracteritzat així: Dècada 1970 Eclosió; dècada 1980: Formalització; dècada 1990: Generalització i oficialització; dècada 2000: Maduració; dècada 2010: Resistència (després de les retallades pressupostàries a l'administració i el desmantellament de les Obres Social de les Caixes que sostenien moltes iniciatives d'EA) i noves aliances, tant en l'àmbit del voluntariat ambiental, com en l'empresarial o dels poders públics. A dia d'avui, l'EA s'esforça a construir conceptes i valors que topen amb el poder i la capacitat dels valors oposats que propugnen el sistema dominant a través dels mitjans, per fomentar el model consumista actual. Per això l'EA està començant a invertir en la implicació dels ciutadans en processos participatius que provoquin canvis vers la sostenibilitat ecològica. L'emergència climàtica fa més necessària i urgent que mai una EA capaça de mobilitzar tota la societat.

Polítiques

La primera Estratègia catalana d'educació ambiental és elaborada per la Generalitat entre 2000-2003, amb nombroses de propostes d'accions adreçades a diversos sectors, però ha mancat seguiment i avaluació. Al 2018, s'aprova el Pla estratègic 2019-2022 d'educació i voluntariat ambientals als parcs naturals de Catalunya, que no s'ha pogut desplegar per manca de recursos. En general, però, més que estratègies es tracta de programes d'actuacions sobre aspectes del model actual que no tenen capacitat d'incidir d'una manera determinant per corregir-lo i alterar les tendències insostenibles en les quals ens trobem immersos.

FITES

- Afermar l'EA transversalment en tots els sectors de la societat (administracions públiques, empreses, turisme, comunicació, etc) i d'una manera particular en el sistema educatiu formal, tant en escoles i instituts com a la universitat, on caldria incorporar l'EA a totes les titulacions, en el lleure i altres activitats normals de la població.
- Garantir la formació dels educadors, tant la formació inicial com l'actualització permanent. Incorporar els continguts específics necessaris en els estudis universitaris de grau i de postgrau relatius a la formació de tots els futurs educadors.

ACCIONS ESTRATÈGIQUES

- Revitalitzar l'EA amb estratègies immersives, adreçades a totes les facultats humanes (no sols la racional) que emprin una diversitat de llenguatges (no sols el científic) inclosos els artístics, capaços d'argumentar, commoure i impulsar accions conscients
- Millorar la competència dels educadors ambientals en metodologies participatives i d'aprenentatge/acció eficaces per capacitar i convidar tothom a contribuir als canvis transformadors..
- Enfortir els mecanismes de suport a l'EA, dotar els equips humans especialitzats (programes en xarxa, equipaments, ..) de la dimensió i l'estabilitat convenient perquè puguin desplegar accions potents, persistents i efectives.
- Establir projectes entre el moviment d'EA i els moviments cívics per crear sinergies i aliances, a partir d'objectius compartits, superant les diferències amb la cooperació necessària per impulsar accions conjuntes de més abast.
- Impulsar l'EA als espais quotidians: a les famílies, les AFA, les xarxes veïnals, les biblioteques i els centres cívics, els casals i els CAP, els comerços i mercats, la restauració i els serveis de proximitat, els llocs de treball, els sindicats i les associacions culturals, esportives i de lleure.
- Inserir els reptes de la sostenibilitat en el debat cultural, amb complicitats amb intel·lectuals, artistes, professionals del cinema, ràdio, televisió, «influencers», comunicadors i creadors d'opinió en general per posar més d'evidència la insostenibilitat del model de societat actual i plantejar altres futurs possibles.
- Promoure la recerca en EA, especialment aplicada a les escoles i als col·lectius socials que lideren projectes d'aprenentatge/acció. Alternatives per promoure la connexió significativa amb la natura que donin impuls a la transformació personal i social.

REFERÈNCIES

Autors diversos (2017) Educació ambiental: D'on venim? Cap on anem? Barcelona: Diputació de Barcelona

Melero Bellmunt, J. (2017). «L'educació ambiental a la Xarxa de Parcs Naturals, trenta-tres anys després. Situació actual i reptes de futur».

Teresa Franquesa (2018) Educació ambiental. Trenta anys d'evolució, extensió i diversificació

Generalitat de Catalunya (2003). Estratègia catalana d'educació ambiental: una eina per a la comunicació i la participació: document marc. Barcelona: Departament de Medi Ambient.

Generalitat de Catalunya (2018). Pla estratègic 2019-2022 d'educació i voluntariat ambientals als parcs naturals de Catalunya. Barcelona: Departament de Medi Ambient.

Experts consultats

Josep Maria Mallarach

Teresa Franquesa

Lluís Pagespetit

Jaume Terrades

Marina Mir

Rosa Maria Medir

Xavier Oliver